

**РАДА БОТАНІЧНИХ САДІВ ТА ДЕНДРОПАРКІВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ДЕНДРОЛОГІЧНИЙ ПАРК «СОФІЇВКА» НАН УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ БОТАНІЧНИЙ САД ІМЕНІ М.М. ГРИШКА НАН
УКРАЇНИ**

**«ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ЗБАГАЧЕННЯ
РОСЛИННОГО РІЗНОМАНІТТЯ В БОТАНІЧНИХ САДАХ І
ДЕНДРОПАРКАХ»**

Матеріали всеукраїнської наукової конференції присвяченої 95-тим роковинам видатного вченого, ботаніка, засновника української школи дендрологів, дійсного члена Міжнародного дендрологічного товариства у Великобританії, доктора біологічних наук, професора
Миколи Арсеновича Кохна (28.11.1923–03.11.2007)
та з нагоди 100-річчя заснування Національної академії наук України

Умань
Видавець «Сочінський М. М.»
2018

УДК 58.006:5814.6:582.9:631.529:712.3

П78

*Затверджено до друку Вченою радою
Національного дендрологічного парку «Софіївка» НАН України
(протокол №8 від 17 вересня 2018 р.)*

Відповідальний редактор

д.б.н., професор, чл.-кор. НАН України І.С. Косенко

Редакційна колегія:

к.б.н., с.н.с. В.М. Грабовий, к.б.н. Т.А. Швець

*Відповідальність за точність та достовірність матеріалів викладених
у публікаціях несуть автори*

Проблеми збереження та збагачення рослинного
П78 різноманіття в ботанічних садах і дендропарках : Матеріали
всеукраїнської наукової конференції. – Умань : Видавець
«Сочінський М. М.», 2018. – 220 с.

ISBN 978–966-304-285-5

Висвітлено роль українських вчених у становленні сучасної біологічної науки, теоретичні та практичні аспекти інтродукційної роботи ботанічних садів та дендропарків. Наведено результати щодо збереження і збагачення біологічного різноманіття рослин, селекційно-генетичних, екологічних, ландшафтознавчих та ін. біологічних досліджень.

Для науковців, викладачів, фахівців зеленого будівництва, ботаніків, екологів, аспірантів і студентів.

УДК 58.006:5814.6:582.9:631.529:712.3

ISBN 978–966-304-285-5

©Національний дендрологічний
парк «Софіївка» НАН України, 2018

ЗМІСТ

РОЛЬ УКРАЇНСЬКИХ ВЧЕНИХ У РОЗВИТКУ ТЕОРІЇ ІНТРОДУКЦІЇ ТА АКЛІМАТИЗАЦІЇ РОСЛИН

Косенко І.С.	7
ВІЧНА ПАМ'ЯТЬ І ВІЧНА ВДЯЧНІСТЬ М.А. КОХНУ, ВІН НАЗАВЖДИ ЗАЛИШИТЬСЯ В НАШИХ СЕРЦЯХ	7
Бойко Н.С., Дойко Н.М.	11
ВНЕСОК ДОКТОРА БІОЛОГІЧНИХ НАУК С.І. ГАЛКІНА У РОЗВИТОК ТЕОРІЇ ВІДНОВЛЕННЯ ТА ЗБАГАЧЕННЯ ФІТОРІЗНОМАНІТТЯ СТАРОВИННИХ ПАРКІВ УКРАЇНИ	11
Горелов О.М.	14
ЗІ СПОГАДІВ ПРО МИКОЛУ АРСЕНІЙОВИЧА КОХНА.....	14
Глухова С. А., Шиндер О. І., Михайлик С. М.....	17
ПІТЦИН МИКОЛА ОЛЕКСАНДРОВИЧ – ЗАСНОВНИК СИРЕЦЬКОГО ДЕНДРОЛОГІЧНОГО ПАРКУ ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОГО ЗНАЧЕННЯ.....	17
Казімірова Л.П.	21
ВНЕСОК СТЕФАНА МАКОВЕЦЬКОГО У БОТАНІЧНУ НАУКУ, ПАРКОБУДІВНИЦТВО ТА ГОРОДЦТВО	21
Рахметов Д.Б.....	25
ВНЕСОК УКРАЇНСЬКИХ ВЧЕНИХ У РОЗВИТОК ІНТРОДУКЦІЇ, АКЛІМАТИЗАЦІЇ ТА СЕЛЕКЦІЇ РОСЛИН.....	25
Фільов В.В., Гибало В.М., Панасенко Г.В.....	33
ЛЕВ ПЛАТОНОВИЧ СИМИРЕНКО – ВИДАТНИЙ УЧЕНИЙ-ПОМОЛОГ.....	33

ДЕНДРОФЛОРА БОТАНІЧНИХ САДІВ І ПАРКІВ, ШЛЯХИ ЇЇ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ЗБАГАЧЕННЯ

Булах П.Є., Попіль Н.І., Остап'юк В.М., Сорока О.В. МЕТОД КЛІМАТИЧНИХ АНАЛОГІВ ТА ЙОГО СУЧАСНІ МОДИФІКАЦІЇ.....	36
Вегера Л.В.....	40
СХІДНОАЗІЙСЬКІ ВИДИ РОДУ <i>RHODODENDRON</i> L. В ЛАНДШАФТІ ДЕНДРОПАРКУ «СОФІЇВКА» НАН УКРАЇНИ	40
Балабак О.А., Мазур Є.М., Марно Л.І.....	45
АДАПТАЦІЙНА ЗДАТНІСТЬ ДОСЛІДЖУВАНИХ СОРТІВ ФУНДУКА ДО ПОСУШЛИВИХ ПЕРІОДІВ В УМОВАХ ПРАВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ.....	45
Бойко І.В.	48
ОСОБЛИВОСТІ НАСІННЕВОГО РОЗМНОЖЕННЯ <i>ORHIOPOGON PLANISCAPUS</i> 'NIGRESCENS' В УМОВАХ НАЦІОНАЛЬНОГО ДЕНДРОЛОГІЧНОГО ПАРКУ "СОФІЇВКА" НАН УКРАЇНИ	48
Букацел В. А.	51
ІНТРОДУКЦІЯ ВИДІВ И КУЛЬТИВАРОВ РОДА <i>JUNIPERUS</i> L. В УСЛОВИЯХ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА.....	51
Бурмістрова Н. О.....	54
ІСТОРІЯ ІНТРОДУКЦІЇ <i>CHRYSANTHEMUM</i> × <i>HORTORUM</i> В УКРАЇНІ	54
Грабовий В.М.	59
КОРОТКА ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ КОЛЕКЦІЇ ХВОЙНИХ РОСЛИН У НАЦІОНАЛЬНОМУ ДЕНДРОЛОГІЧНОМУ ПАРКУ «СОФІЇВКА».....	59
Дерев'янка Н.В., Опалко О.А.	62
ПЕРСПЕКТИВИ ІНТРОДУКЦІЇ ВІЧНОЗЕЛЕНИХ ДЕРЕВНИХ РОСЛИН У	

Казімірова Л.П.

Хмельницький національний університет,
вул. Інститутська, 11, м. Хмельницький, 29016,
e-mail: l_kazimirova@ukr.net

ВНЕСОК СТЕФАНА МАКОВЕЦЬКОГО У БОТАНІЧНУ НАУКУ, ПАРКОБУДІВНИЦТВО ТА ГОРОДНИЦТВО

Серед імен багатой історичної спадщини Поділля особливе місце займає родина Маковецьких, близько 250 членів якої прожили на українській землі понад 500 років і залишили помітний слід в економічній, політичній, духовній сферах краю [1].

Родовий маєток Маковецьких знаходився у селі Михайлівка Дунаєвецького району Хмельницької області. Дотепер зберігся парк, який з 1960 р. має заповідний статус – парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення. Площа – 15,0 га.

Патріарх української дендрології проф. О.Л. Липа, що бував у Михайлівці в 1937, 1944 рр., відзначав дивовижну колекцію деревних рослин парку, що нараховувала тоді 250 таксонів і була однією з найбагатших в Україні. Він же і згадував останнього власника Михайлівського помістя Стефана Маковецького, вченого-ботаніка, кому Михайлівка завдячує своїй красі та славі [2-6].

Стефан Леон Маковецький народився 23 квітня 1860 року в Михайлівці. Середню освіту здобув у Варшаві, продовжив навчання на природничому факультеті Варшавського університету. Завершити навчання не зумів, бо змушений взяти на себе управління маєтком, який після смерті батька почав занепадати. Тоді він і розгорнув свою дослідницьку, паркобудівничу і садівничу діяльність. І дотепер серед селян збереглась пам'ять про Стефана Маковецького як добру, порядну людину, невтомного працівника та дивака, бо пан любив ходити босим,

сам косив, не цурався пилки, сапи. А Маковецький садив, експериментував, привозив звідусіль екзотичні рослини, інтродукував та розводив їх. Михайлівська оранжерея на той час була найбільшою на Поділлі і за розмірами не відрізнялась від палацу. У Михайлівку їхали, писали з різних куточків України, Польщі, аби придбати саджанці плодових і декоративних дерев, кушів, насіння квітів та овочів. Фото зберегли пам'ять про дивовижний «африканський садок» з юкками та бананами, а наукові праці С. Маковецького – його досвід вирощування інтродуцентів.

1881 року у варшавському «Городнику польському» з'явилися перші публікації вченого-початківця. Вони привернули увагу до Стефана, як до ґрунтового знавця ботаніки, і він був зарахований постійним співробітником журналу – спеціалістом з квітникарства.

1890 року князі Щербатови запрошують Маковецького до Немирова для впорядкування закладеного Потоцьким парку. Там він працював протягом дев'яти років [1, 7].

1911 року С. Маковецький виступив одним із засновників Подільського товариства природодослідників і любителів природи (голова – П.М. Бучинський). Товариство мало бібліотеку, природничий музей, видало три томи «Записок» У другому томі, що вийшов 1913 року, було вміщено «Список рослин Подільської губернії – дикоростучих і деяких здичавілих» та алфавітний покажчик на 736 рослин і 51 вид грибів, підготовлений С. Маковецьким [8].

У роки громадянської війни солдати-дезертири підірвали палац, спалили оранжерею, цінні меблі, бібліотеку, полотна, якими свого часу милувалися Йосип Ролле, Генріх Сенкевич. Маковецький виїхав до Одеси, а 1919 р. – до Києва, де працював у бібліотеках, і цього ж року прибув до Варшави, де брав активну участь у роботі Садівничого товариства. З 1920 по 1937 рік жив і працював у Львові, Фрідрові,

Неслухові під Львовом, займаючи посади інспектора з питань садівництва, 1921 року очолив курси садівників, був заступником голови малопольського садівничого товариства. Співпрацював з «Оглядом садівництва» (у 1922-1929 рр. був редактором), «Щорічником» Польського дендрологічного товариства. Тільки за 10 років перебування у Львові опублікував понад 300 статей, 3 брошури і підручник «Квіти огородні». 1937 року оселився в Любліні, 1940 року переїхав на Садівничу станцію, що біля Варшави, продовжував наукові дослідження та видавничу діяльність. Серед найбільших наукових праць Стефана Маковецького – п'ять монографій: «Квіти огородні» (1927 р), «Ботанічний словник» (1937 р), «Дерева і кущі оздоблювальні» (1937 р), «Список рослин південно-західної частини зазбручанського Поділля» (1937 р), «Квіти в приміщенні» (1940 р). [9-14].

Стефан Маковецький знайшов визнання як учений Польщі – був обраний членом-кореспондентом Польської академії наук, став кавалером ордена Полонія Реститута. Чехія нагородила його за наукову працю орденом Білого Лева. Помер Стефан Маков'єцький 19 червня 1949 року у віці 89 років і похований у Варшаві.

Михайлівський парк дотепер відзначається цінним складом деревних рослин. Тут зростає близько 100 таксонів дерев і кущів. Особливу ботанічну цінність становить гінкго дволопатеве (близько 180 років, один з найстаріших представників виду в Україні), посаджене в 40-50-ті роки XVIII ст. батьком Стефана Миколаєм Ксаверієм Маковецьким, який був великим любителем розведення рослин і заклав парк у Михайлівці. Вік решти збережених дерев визначають їх посадку Стефаном Маковецьким – *Pseudotsuga menziesii* (Mirb.) Franko 'Glauca', *Picea pungens* Lamb. 'Glauca', *Abies alba* Mill., *Picea orientalis* (L.) Link., *Quercus castaneifolia* C.A. Mey., *Phellodendron*

amurense Rupr., *Platanus acerifolia* Willd., *Quercus robur* L. 'Fastigiata', *Fagus sylvatica* L. 'Atropunicea', групи *Larix polonica* Racib., *Pinus strobus* L., *Pinus nigra* Arn. та ін.

Перелік посилань:

1. Маковецький Стефан. Родина Маковецьких в долині Подільського краю / Стефан Маковецький // Поляки на Хмельниччині: погляд крізь віки: Збірник наукових праць за матеріалами міжнародної наукової конференції 23-24 червня 1999 року. – Хмельницький: Поділля, 1999. – С. 434-437.
2. Липа О.Л. Визначні сади та парки України та їх охорона / О.Л. Липа. – Київ : Вид-во КДУ, 1960. – 185 с.
3. Липа О.Л. Дендрофлора УРСР, Ч.І. Хвойні породи садів і парків УРСР (з таблицями для їх визначення) / О.Л. Липа. – Київ : Вид-во АН УРСР, 1939. – 213 с.
4. Липа О.Л. До вивчення фондів декоративних деревних і чагарникових екзотів України / О.Л. Липа. – Вісті АН УРСР, №4-5. – Київ, 1937. – С.74-94.
5. Липа О.Л. Озеленение населенных мест / О.Л. Липа, И.А. Косаревский, А.К. Салатич. – Київ : Изд-во Акад. архитектуры УССР, 1952. – 743 с.
6. Липа О.Л. Про первинний і вторинний ареал гінкго у зв'язку з поширенням його в культурі на Україні. Доповіді АН УРСР / О.Л. Липа. – 1946. - №1-2. – С.13-16.
7. Прокопчук В.С. Два села – одна доля / В.С. Прокопчук. – Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2001. – 272 с.
8. Маковецький С. Список растений Подольской губернии дикорастущих и некоторых одичалых / С. Маковецький // Зап. Подол. о-ва естествоиспытателей и любителей природы. –1913.Т.2. – С.53-122.

9. Makowiecki Stefan. Drewa i krzewy ozdobne (przydatne do hodowli w klimacie Polski). – Lwow-Warszawa, 1937. – 380 s.
10. Kwiaty ogrodowe : podręcznik hodowli roślin ozdobnych zielnych : rocznych, dwuletних i bylin, przydatnych do hodowli w naszych ogrodach, bez pomocy szklarni : notaty miłośnika ogrodnictwa na podstawie własnej 50-letniej praktyki. – Lwów ; Warszawa : nakł. Księgarni Polskiej B. Połonieckiego, 1927.
11. Makowiecki Stefan. Kwiaty Ogrodowe. (porecznik hodowli roślin ozdobnych zielnych, rocznych, dwuletних i bylin, przydatnych do hodowli w naszych ogrodach, bez pomocy szklarni). – Lwow-Warszawa: Księgarnia Polska Bernard Poloniecki, 1937. – 465 s.
12. Makowiecki Stefan. Kwiaty w mieszkaniu. – Tarnow: Wydawnictwo “Hasła ogrodniczo-rolniczego”, 1948. – 244 s.
13. Makowiecki Stefan. Słownik botaniczny łacinsko-maloruski. - Krakow: Polska Akademia Umiejetnostci, 1936. – 409 s.
14. Makowiecki Stefan. Spis roślin południowo-zachodniej części Podola Zazbruczanskiego. – Krakow: Polska Akademia Umiejetnostci, 1938. – 227 s.

УДК 631.529:581-524(477)

Рахметов Д.Б.

Національний ботанічний сад імені М.М.Гришка НАН України
01014, Україна, м. Київ, вул.Тімірязєвська, 1,
e-mail: jamal_r@bigmir.net,

**ВНЕСОК УКРАЇНСКИХ ВЧЕНИХ У РОЗВИТОК
ІНТРОДУКЦІЇ, АКЛІМАТИЗАЦІЇ ТА СЕЛЕКЦІЇ РОСЛИН**

Протягом багаторічного періоду українські вчені відіграють важливу роль у розвитку фундаментальних та прикладних досліджень з інтродукції, акліматизації і селекції рослин. Здійснено вагомий внесок у розробку теоретичних та практичних основ інтродукції, акліматизації, адаптації і фітотехнології рослин.

Наукове видання

**«ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ЗБАГАЧЕННЯ
РОСЛИННОГО РІЗНОМАНІТТЯ В БОТАНІЧНИХ САДАХ
І ДЕНДРОПАРКАХ»**

Підписано до друку: 18.10.2018 р Формат 60x84/16
Папір офсетний. Ум друк.арк. 12,78
Тираж 300 прим. Замовлення №570

Видавець та виготовник «Сочінський М. М.»
20300, м. Умань, вул. Тищика, 18/19
тел.(04744)4-64-88, 4-67-77
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК №2521 від 08.06.2006